

«експеримент» протидії «ущільнюваній забудові» триває й досі, і дістане свій розвиток у наближчі роки, з посиленням техногенного тиску на довкілля в Україні. Відповідно, дістане свій розвиток й громадський рух проти знищення довкілля.

При цьому досі в Україна так і не постала потужна політична партія, що сформулювала б екологічні інтереси та природоохоронні ініціативи населення у вигляді законопроектів та дієвих механізмів їх утілення. Перспектив для появи такої партії не спостерігається й на найближчі декілька років. Імовірно є поява активних та незаангажованих політичних лідерів, які зуміли б використати наявні ресурси для створення реально діючої «зеленої» партії або партій, що акцентували б увагу на біоцентричних цінностях. В умовах, коли партії фінансуються далеким від охорони природи великим капіталом, такий процес є надто ускладненим та повільним. Єдиним ефективним механізмом урахування інтересів природоохоронної громадськості є повсякчасний громадський тиск на владу: це ініціативи зі створення та охорони природно-заповідного фонду, обмеження шкідливих викидів та ін. Саме завдяки активності громадян поняття «громадянське суспільство» має шанс стати на теренах України не академічним терміном, а реально існуючим феноменом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Думая как гора: на пути к Совету всех существ / Джон Сид, Джоанна Мэйси, Пэт Флеминг, Арне Наэсс. – М.: Советско-американская гуманитарная инициатива GOIMRA, 1994.
2. Жижек С. Дражливий суб'єкт: відсутній центр політичної онтології. / Пер. з англ. Димерець Р.Й. - К.: ППС-2002, 2008. - 510 с. - ("Сучасна гуманітарна бібліотека"). - 276 с.
3. Каттон Уильям Р., мл. Конец техноутопии. Исследование экологических причин коллапса западной цивилизации. / Уильям Р. Каттон, мл. – К.: Экоправо-Киев, 2006. – 255 с.
4. Кисельов М. М. Понятійний апарат та закони сучасної екології: Навч. Посіб. / М.М. Кисельов. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2008. – 184 с.
5. Мандер Дж. Когда не остается ничего святого. / Джерри Мандер. – К.: Экоправо-Киев, 2007. – 336 с.
6. Формэн Д. Исповедь эковоиона. / Дэйв Формэн. - К.: Киевский эколого-культурный центр, 2002. – 156 с.

УДК 101.8 : 316.3

Карамушка В.І. (Україна, Київ)

ПРОГНОСТИЧНА ФУНКЦІЯ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

Готуючи суб'єктів для будь-якої галузі людської діяльності, освіта є потужним опосередкованим фактором трансформації навколишнього середовища і суспільства. Проте, задовольняючи свої особистісні та суспільні потреби, людина в своїй діяльності не лише отримує позитивні результати, а й породжує безліч незначних і суттєвих проблем, критична маса яких переростає з часом у виклики, що постають перед суспільством. Ключовими з таких викликів є неконтрольоване зростання народонаселення, вихолощення невідновних та деградація відновних ресурсів, надмірне виробництво й депонування в довкіллі відходів життєдіяльності, що накладаються на невирішені соціально-економічні проблеми. В цьому плані, зважаючи на обмеженість планетарної екосистеми, зміна парадигми розвитку суспільства стає невідворотною. Така парадигма – парадигма збалансованого (стійкого) розвитку – з'явилася в другій половині минулого століття [1, 2] й дістала міжнародне визнання після всесвітнього Саміту з питань навколишнього середовища і розвитку (Ріо, 1992 р.) [3]. Нагадаємо, що під збалансованим розвитком розуміють такий розвиток людського суспільства, при якому задоволення зростаючих соціальних та інших потреб людини відбувається за рахунок економічної діяльності в межах екологічної ємності біосфери [1 -3]. Зрозумілість концепції не означає зрозумілість практичних кроків щодо її впровадження, саме тому освіта набуває особливого значення в контексті подальшого розвитку суспільства [3]. Але безвідносно до міжнародних процесів національна система освіти змушена реагувати на зміни, що породжені суспільною діяльністю людини, яка підготовлена до життєдіяльності цією ж освітньою системою. Аналізу особливостей цих процесів на національних теренах та підходів до їх регулювання й присвячена дана робота.

Результати теоретичного аналізу. Для забезпечення базових потреб життєдіяльності, а також потреб розвитку людини та суспільних угруповань потрібні різноманітні ресурси відповідної кількості і якості. На загал всі вони належать до матеріальних (сировина, речовини, матеріали), енергетичних (енергія та енергоносії) та інформаційних (інформація, знання, досвід, духовні й моральні цінності, етичні норми та ін.). Всі ці ресурси вилучаються в процесі людської діяльності з навколишнього середовища, переробляються й використовуються в рамках еко-соціальної системи (рис. 1). Основними компонентами цієї системи є людина (суспільні угруповання) та навколишній світ, який складається з природного, антропогенного та соціального середовищ.

Якщо поводження з природними ресурсами переважно забезпечує така галузь людської діяльності як економіка, то опрацювання інформаційних ресурсів переважно здійснюється в рамках освіти. Освіта нерозривно взаємопов'язана з наукою - галуззю людської діяльності, спрямованої на виробництво нових знань. В наукову діяльність постійно залучаються підготовлені освітою кадри, а продукт їхньої діяльності (нові знання та інформація) спрямовується в освітній процес, що динамічно забезпечує більш високий рівень загальної освіченості та підготовки спеціалістів.

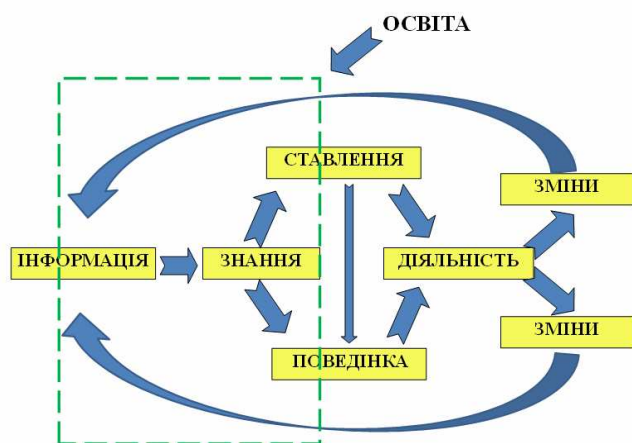

Рис. 1. Пояснення в тексті

Таким чином, з одного боку, освіта як елемент еко-соціальної системи є потужним фактором, що спричинює зміни в цій системі, а з іншого боку, спровоковані освітою зміни ставлять перед освітою нові вимоги, що потребують змін самої системи освіти. Цей зворотній зв'язок (рис. 1) є також показником інтегрованості освітньої діяльності в діяльність суспільства.

Практика свідчить про те, що система освіти здатна оперативно реагувати на вимоги, що породжені суспільними поточними й системними проблемами. Достатньо показовим підтвердженням цьому є історія розвитку освітньої системи новітньої України. Потужні трансформації, які пережило наше суспільство в кінці 80-х – на початку 90-х років минулого століття, спричинили зміну політичного устрою держави та запровадження ринкових відносин. При цьому зауважимо, що самі трансформації значною мірою були обумовлені рівнем освіченості громадян, що, при підвищенні поінформованості суспільства (шляхом запровадження славнозвісної «гласності»), створило передумови для прийняття нових цінностей, формування нових світоглядних орієнтацій та потреб у зміні пріоритетів суспільного розвитку. Актуалізація потреб спричинила появу потужних громадських рухів, які на перших порах проходили під вимогами доступу до об'єктивної інформації та забезпечення права на життя в здоровому довіллі, а згодом переросли у рухи з політичними вимогами. В результаті наприкінці 20-го століття ми пережили різючі зміни в соціальній (поява й подальше домінування нових цінностей та нової ідеології, зародження приватного сектору та середнього класу, майнове розшарування громадян), економічній (запровадження ринкових відносин) та політичній (поява нових політичних партій, утворення нових держав, зміна домінант на політичній карті) сферах нашого життя. Світ різюче змінився.

Фундаментальні зміни суспільного устрою загалом і запровадження ринкових відносин зокрема спричинили у нашій країні оперативну трансформацію змісту і форм надання освітніх послуг. Перш за все були задоволені короткотермінові потреби в освітніх послугах. Для прикладу згадаємо кілька показових ситуацій. Розвиток приватного підприємництва потребував задоволення своїх специфічних освітніх потреб. Щоправда, вчитися технологіям підприємницької діяльності представники приватного сектору, що зароджувався, не поспішали, але без бухгалтерських послуг вони обійтися не могли, а цьому треба було вчитися обов'язково. Тому знову ж таки державні освітні заклади та новостворені приватні освітні фірми достатньо оперативно задовольнили ці потреби.

Разом з тим, сутнісні трансформації в економіці та суспільній організації потребували відповідного інституційного та кадрового забезпечення, а його в країні бракувало. Реагуючи на ці проблеми, освітня система, головним чином сегмент вищої школи, включаючи новостворені приватні структури, забезпечила вимушену модернізацію й набула нового сутнісного змісту та організаційних форм, що відповідають середньостроковим пріоритетам розвитку суспільства. В країні суттєво зменшилася кількість професійно-технічних закладів, але стрімко зросла кількість вищих навчальних закладів (табл. 1, дані Держкомстату [4]).

Впродовж останніх 10-15 років освіта здійснила поступовий перехід від переважної підготовки фахівців для зростання і розвитку (інженерні та академічні спеціальності) до переважної підготовки фахівців для управління поточною діяльністю (ринкові спеціальності – менеджери, фінансисти, економісти, юристи та ін.). Таким чином, друге узагальнення полягає в тому, що освіта здатна адекватно задовольняти потреби суспільства не лише в короткостроковій, а й в середньостроковій перспективі.

Разом з тим, аналіз процесів, пов'язаних із задоволенням освітньою системою суспільних потреб, показує, що є аспекти, які потребують особливої уваги. На загал, освіта спрямована в майбутнє, оскільки готує людину до майбутнього життя і діяльності. Водночас така підготовка відбувається на засадах і реаліях сьогоденного життя, а не того, що буде. І якщо до функцій освіти й належить прогностична, то належного змістовного відображення в програмах підготовки фахівців така функція ще не знайшла. Щоправда, було б несправедливим стверджувати, що формування навичок прогнозування наслідків діяльності у програмах підготовки майбутніх

Знання є одним з основних чинників формування ставлення до навколишнього світу (світоглядних орієнтацій) та поведінки людини (рис. 1).

Поведінка - в широкому значенні цього слова - включає, зокрема, також певні типи прийняття повсякденних рішень, характерні для дорослих.

Особливості поведінки проявляються в цілях і формах діяльності. Будь-яка діяльність спричинює зміни в системі, у даному випадку – в системі еко-соціальної. Такі зміни проявляються в безпосередній (видимій) формі й можуть мати позитивний, негативний або ж нейтральний вплив. Разом з тим, ці зміни неминуче призводять до змін чинних потреб, а також до формування нових, в результаті чого змінюються потреби в знаннях, а отже й виникає потреба у зміні освітньої системи, яка покликана задовольняти освітні потреби суспільства.

спеціалістів зовсім відсутнє. Зокрема, оцінка ризиків та оцінка впливу на навколишнє середовище входить до багатьох навчальних програм. Але мова йде про інші, засадничі аспекти. Пояснимо це на простому прикладі.

Таблиця 1 – Кількість вищих навчальних закладів та студентів в Україні

рік	Кількість закладів		Кількість студентів у закладах, тис.	
	I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації	I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації
1990/91	742	149	757,0	881,3
1991/92	754	156	739,2	876,2
1992/93	753	158	718,8	855,9
1993/94	754	159	680,7	829,2
1994/95	778	232	645,0	888,5
1995/96	782	255	617,7	922,8
1996/97	790	274	595,0	976,9
1997/98	660	280	526,4	1110,0
1998/99	653	298	503,7	1210,3
1999/00	658	313	503,7	1285,4
2000/01	664	315	528,0	1402,9
2001/02	665	318	561,3	1548,0
2002/03	667	330	582,9	1686,9
2003/04	670	339	592,9	1843,8
2004/05	619	347	548,5	2026,7
2005/06	606	345	505,3	2203,8
2006/07	570	350	468,0	2318,6
2007/08	553	351	441,3	2372,5
2008/09	528	353	399,3	2364,5
2009/10	511	350	354,2	2245,2
2010/11	505	349	361,5	2129,8

Характерна ознака часу – різке зростання автомобільного парку практично по всій території України. І якщо невеличкі провінційні міста з авто потоками ще справляються, то для великих міст України автотранспорт стає перманентною багатокомпонентною проблемою. У Києві з населенням 2,7 млн жителів ще у серпні 2008 р., за даними, оприлюдненими Міністерством внутрішніх справ через засоби масової інформації, було зареєстровано 1 млн автомобілів, а на сьогоднішній день щодня вулицями міста пробігає 1,5 млн автівок.

Якщо поставити питання, яке відношення до цього всього має освіта, відповідь буде неоднозначною. Зростання кількості авто означає зростання кількості водіїв і механіків, що обслуговують автопарк. Оскільки раніше їх не було, це означає, що водіїв і механіків хтось навчив, тобто, хтось забезпечив надання відповідних освітніх послуг. Це забезпечили формальні та неформальні структури освітньої системи, реагуючи на поточні динамічні запити суспільства.

Але зростання автопарку свідчить про те, що за цією видимою картиною стоїть менш помітна, але дуже потужна мережа виробництва, поставок, продаж, кредитування, обслуговування авто – тобто бізнесова система, яка вже сформувалася в країні і яка потребувала й надалі потребує більш кваліфікованих і підготовлених фахівців, ніж водії і механіки. Цих фахівців, як і фахівців з регулювання дорожнього руху та управління стрімко зростаючою автотранспортною галуззю, теж підготувала освітня система. Основне навантаження при цьому взяла на себе вища школа, а не короткотермінові курси приватних структур.

Разом з тим, процеси, які наразі обговорюються, породжують проблеми іншого рівня і масштабу, які виходять далеко за межі нашого суспільства. Спробуємо спрогнозувати динаміку розвитку автотранспортної галузі на найближче десятиліття. Скоріше за все, автопарк буде зростати й надалі, хоча, можливо, іншими темпами. Але це означатиме, що з природних родовищ будуть і надалі вилучатися й використовуватися невідновні природні ресурси. При цьому виснаження запасів металевих руд буде хоч якоюсь мірою компенсуватися переробкою металевих відходів, оскільки через певний час значна частина автівок, що наразі перебувають в експлуатації, відслужать свій термін, стануть відходами й потраплять на переробку. А от запаси нафти і газу, з яких виробляють автомобільне паливо й мастильні матеріали, будуть використовуватися безповоротно, при цьому планетарні запаси цих ресурсів невідворотно скорочуватимуться до остаточного вичолощення, яке рано чи пізно таки настане, оскільки ці запаси обмежені.

Ми свідомо не наголошуємо на тому, де і коли це станеться, оскільки маємо справу з проблемою понад національного масштабу. При цьому звертаємо увагу на те, що без використання статистичних даних та суто наукових аргументів, обмежуючись лише аналізом перебігу видимих процесів навколо нас, ми приходимо до висновку про те, що вичолощення невідновних природних ресурсів стає наразі цивілізаційним викликом.

В цій непростій, але зрозумілій ситуації постає логічне запитання: чи готує сучасна освіта тих, хто житиме через 10-20 років, до запобігання та протидії цьому виклику? Однозначної відповіді на це немає, але на загал вона скоріше негативна, ніж якась інша. Тому актуалізація прогностичної функції освіти видається вимогою часу. Тим більше, що ситуація ускладнюється, оскільки вказаний виклик не єдиний, а являє собою компонент системи викликів, пов'язаних як з еволюцією людського суспільства на планеті в цілому, так і з розвитком суспільства, обмеженого кордонами нашої молоді держави.

Висновки

У парадигми стійкого розвитку є два істотних недоліки. Перший: перехід на принципи стійкого розвитку не буде успішним в одній окремо взятій громаді, країні чи регіоні – занадто тісно взаємопов'язані окремі компоненти з цілісною планетарною системою. Другий: парадигму стійкого розвитку не можна ігнорувати й затримуватися з впровадженням його принципів. Звичайно, якщо ми не байдужі до долі наших нащадків.

Роль сучасної освіти – допомогти кожному це усвідомити й здійснити перехід на ці принципи на підставі прогностичних оцінок ситуації, що складеться в майбутньому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Наше общее будущее. Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию: Пер. с англ. / Под ред. С.А.Евтеева и Р.А.Перелета / – М.: Прогресс, 1989. – 376 с.
2. Социально-экономический потенциал устойчивого развития / Под ред. Л.Г.Мельника (Украина) и Л.Хенса (Бельгия). - Сумы: ИТД «Университетская книга», 2007. – 1120 с.
3. Програма дій «Порядок денний на ХХІ століття». – К.: Інтелсфера, 2000. – 360 с. Оригінал див.: <http://www.un.org/russian/conferen/wssd/agenda21/part2/ch17.htm>
4. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

УДК 377

Горячев Г. В., Шуляк Д. О., Гурко О. В., Дзюняк Д. Ю., Метушевська О. М. (Україна, Вінниця)

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН ЗА ДОПОМОГОЮ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ІНТЕРНЕТ

Останнім часом в сучасному суспільстві значну роль серед засобів розповсюдження інформації набули соціальні Інтернет мережі. Сьогодні існують як звичайні, орієнтовані на спілкування широких верств населення, соціальні мережі так і спеціалізовані.

Соціальна Інтернет мережа (від англ. Social networking service – соціальномережева послуга) – це програмний сервіс, платформа для взаємодії людей в групі чи групах. Завданням такого сервісу є забезпечення користувачів усіма можливими інструментами для спілкування одне з одним – відео, чати, зображення, музика, блоги, форуми, тощо. До причин привабливості соціальних мереж відносять [1]: отримання інформації від інших користувачів СМ, верифікація ідей через участь у взаємовідносинах у СМ, соціальна вигода від контактів, відпочинок. Основними термінами моделей СМ є агент, думка, вплив/довіра, репутація.

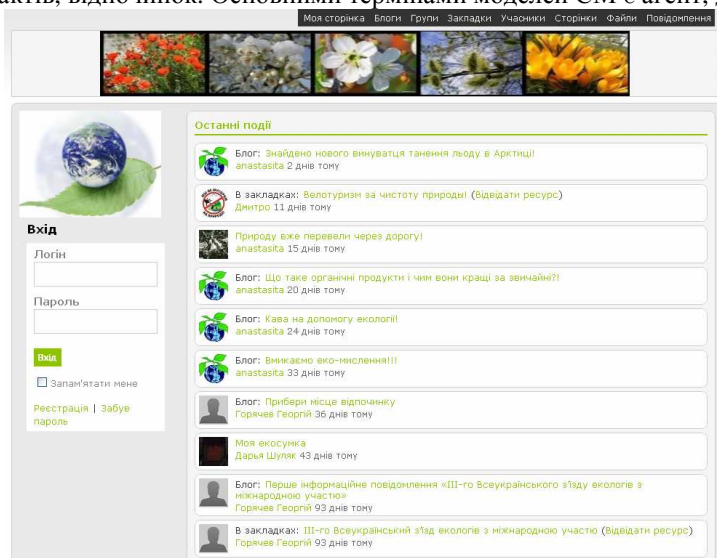

Рисунок 1 – Стартова сторінка <http://ecosoc.org.ua/>

В Україні, окрім славнозвісних вищезгаданих соцсайтів, широкою популярністю користуються й інші соціальні мережі, мета яких не самовираження, а об'єднання людей задля спільних тем, інтересів.

Спеціалізуватись соціальна мережа може і на проблемах екології та захисту довкілля. СМ викликають цікавість у прогресивних людей через можливість отримати якісно нові властивості поведінки агентів. Цінність

Соціальні мережі на загальну тематику спрямовані на підтримку і налагодження вже існуючих контактів та пошуку нових контактів (MySpace, Facebook, ВКонтакте, Connect.Ua, Однокласники, Susidy.Com).

Ділові соціальні мережі спрямовані на професійний розвиток та побудову кар'єри (Linked.In, Plaxo, Profeo.Ua, МойКруг).

Спеціалізовані соціальні мережі займають певну нішу в своєму секторі, і збирають аудиторію за конкретними інтересами (Geni.com, Last.Fm, Politiko.com.ua, Plitkar.com.ua, Team Earth).